

הכתבה הינה כתבה מתוך סדרת כתבות על משחק הכדורעף שכתבו הכותבים.
פורסמה בירחון החינוך הגופני ובאתר של מכללת וינגייט .

כדורעף: 'מודל הוראה מורחב' ד"ר מרק ורטהיים, ד"ר ישראל הררי

הקדמה

המאמר עוסק ב'מודל הוראה המורחב' ללימוד משחק הכדורעף למתחילים. מודל הוראה המורחב משלב למעשה את שלוש הגישות העיקריות להוראה: גישת המיומנויות, הגישה האינטגרטיבית וגישת המשחק. הדגש הניתן במודל להיבט החברתי ולשיתוף הפעולה בין השחקנים מכוון לדחף הבסיסי של כל לומד לשחק. השימוש במשחקים עם (חבר) ורק לאחר מכן במשחקים נגד (היריב) ומאפשר לכל משתתף להיות פעיל בשיעור וליטול חלק במשחק .
המודל איננו בא להחליף את אחת הדרכים המקובלות אלא להוסיף עוד נדבך במטרה לשפר את תהליך הלימוד, במיוחד במעבר שבין תרגול המיומנויות באמצעות תרגילים שונים לבין תרגול באמצעות משחקים ולהקל על המעבר מתכנון יחידת הוראה לשיעורים עצמם .
מאמר זה מציג שלוש יחידות הוראה, שכל אחת מהן מורכבת משישה שיעורים.
(המודל המורחב פורסם בחוברת לימודית).

עקרונות כלליים ביישום המודל המורחב

הפיתוח המדורג של התכנים בכל יחידת הוראה מבוסס על שלוש הגישות. המורה ידגיש את המעבר מלימוד ותרגול של מיומנויות על-ידי היחיד והקבוצה ללימוד ותרגול של משחקים בקבוצות קטנות ומשחקים בהרכבים מלאים (על-פי הגישה האינטגרטיבית). תהליך הלמידה עובר בהדרגה מלימוד כללי ללימוד ספציפי של המשחק.
בכל יחידת הוראה אחת מהגישות היא הדומיננטית והשתיים האחרות מופיעות במינון משתנה. קיים מעבר הדרגתי מהדגשת ההיבט הכמותי (הצלחה בכמות הביצועים) לאיכותי (איכות הביצוע). קיים מעבר משימות של שיתוף פעולה (לשחק עם חבר/ים) למשימות של התמודדות נגד. במהלך התרגול עוברים מצורות ארגון משתנות לצורות ארגון ספציפיות לכדורעף, ממשחקים מוכרים למשחקים חדשים וממשחקים פשוטים למורכבים .
ביחידות הוראה מתקדמות, המורה יאפשר ללומדים להשתתף בבחירת המשחקים ובעיצובם (על-פי משפחות). משפחות המשחקים על-פי הגישה האינטגרטיבית משמשות ככלי בידי המורה לווסת את האינטגרציה בין תרגול המיומנויות לבין בניית המשחק נגד-, כלומר בחירת תכנים המאפשרים לימוד מיומנויות ושילובן במצבי משחק כבר בשלבים הראשונים של הלמידה .
שלבי הלימוד על-פי המודל המורחב

תהליך ההוראה-למידה מורכב משלושה שלבים מרכזיים:

- הכרה (מעשית) של המגרש, הכדור והרשת ושילובים ביניהם;
- לימוד ותרגול של שלוש מיומנויות היסוד - מכת פתיחה תחתית מסירה תחתית ועילית
- הכרת האפשרויות לשחק עם- (ביחידים ובקבוצות קטנות)
- היכרות עם החוקים הבסיסיים באמצעות משחק כדורשת לסוגיו.
- לימוד ותרגול של ההנחתה והחסימה
- הרחבת המיומנויות שנלמדו - מסירה עילית לאחור ומכת פתיחה עילית
- שילוב המיומנויות בתרגילים מורכבים ובמצבי משחק
- הכרת מהלכי המשחק ותהליכיו במשחקים קטנים ובמצבים מקלים.
- שיתוף פעולה בין הלומדים במשחק השלם (6); (6X) לימוד ותרגול של מהלכי המשחק ותהליכיו
- שיטת קבלת מכת פתיחה
- שיטת הגנה
- שיטות משחק בסיסיות (0:6) ולמתקדמים (4:2).

מיחידת הוראה למערך שיעור

מערך השיעור הבודד מבוסס על פיתוחם המדורג של התכנים שנבחרו ליחידת ההוראה והתאמת דרכי הוראה על-פי שלוש הגישות. ההתקדמות לאורך יחידת ההוראה מותבית עליה ברמת המורכבות ודרגת הקושי של המשימות, ומובן שיש חשיבות לשילוב החומר החדש בקודם. החומר הנלמד בשיעור אחד משולב כחלק מכין ספציפי בשיעור הבא אחריו או כמשחק לסיום השיעור. כדי ליצור תהליך למידה משמעותי עבור הלומדים המתחילים מוצעת במודל מסגרת בסיסית בת 18 שיעורים המחולקים לשלוש יחידות הוראה בנות 6 שיעורים כל אחת.

יחידת הוראה מס' 1 (6 שיעורים)

יחידת ההוראה הראשונה תתמקד בשילוב שבין לימוד לשחק באופן כללי לבין לימוד שלוש המיומנויות הבסיסיות (ראה לעיל) והקשר ביניהן. הכרת המשחק על-ידי התנסות בשטח המגרש, ליד הרשת, עם כדור ובלעדיו ושילוב של אלה בצורות שונות. הלימוד והתרגול של המיומנויות ייעשה באמצעות הדגמה, הסבר ותרגול תוך איתור טעויות, אפיון, מיון וחיפוש דרכים לתיקון. כבר בשיעור הראשון המורה ישלב את שלוש הקבוצות הראשונות של המשחקים וקבוצה מס' 6 על-פי הגישה האינטגרטיבית (משחקים 'עם'). המשחק המודגש ביחידת הוראה זו הוא **כדורשת** המתפתח מ-1+1 ל-6+6 (ראה מאמר 1 בסדרה). השימוש במשחקים על-פי גישת המשחק המסורתית (לשחק נגד היריב) ייעשה בהתאם להתקדמות הלומדים: עליהם להפגין שליטה יחסית במיומנויות ויכולת 'לשחק עם'. שלב זה מסתיים במשחק נגד (יריב אחד או יותר) וביניהם משחקים להכרת הכדורעף (ראה לעיל), משחקים לשיפור המיומנויות **וכדורשת** בהרכבים שונים. להלן שיעור לדוגמה על-פי יעדים, המאפיין את יחידת ההוראה הראשונה: הנושא: מסירה תחתית. יעדים בתחום הגופני: התלמיד ילמד ויתרגל מסירה תחתית במצב ניח, בתנועה אל הכדור ובמצבי משחק 'עם' ו'נגד'. בתחום הקוגניטיבי: התלמיד יכיר את טכניקת המיומנות ויבין את הרכיבים החיוניים לביצועה ואת אפשרויות השימוש בה במצבי משחק משתנים. בתחום החברתי: התלמיד ישתף פעולה (גורם מרכזי להצלחה) עם עמיתים בלימוד, בתרגול ובמצבי משחק. החלק המכין - ראה טבלה בחוברת עצמה!!!

יחידת הוראה מס' 2 (שיעורים 7-12)

כמו יחידת ההוראה מס' 1, גם יחידה 2 כוללת 6 שיעורים. שלושת השיעורים הראשונים של מתמקדים בלימוד הנחתה וחסמה ושלושת השיעורים האחרונים בשילובם במשחק. בד בבד ממשיכים ומרחיבים את המיומנויות שנלמדו קודם לכן, וזאת כדי ליצור בסיס למהלכי המשחק ולתהליכיו. המיומנויות שנלמדו ביחידת ההוראה הראשונה מתורגלות בחלק המכין הספציפי של השיעור ומיומנויות החדשות בחלק העיקרי. קבוצות המשחקים 4-7 עומדות במרכז של יחידת ההוראה השנייה.

יחידת הוראה מס' 3 (שיעורים 13-18)

גם יחידה זו כוללת 6 שיעורים. הפעילות המרכזית ביחידת ההוראה השלישית היא משחקים לפיתוח תהליכי המשחק: משחק עם- תוך שימוש בקבוצות המשחקים 4-7, ובהדרגה מעבר למשחק נגד- על-פי גישת המשחק: בעיקר שימוש בשיטות המשחק הבסיסיות 0:6 ו2:4, תוך התמקדות בשיטת הקבלה הבסיסית של מכת הפתיחה W - ובשיטת ההגנה הבסיסית '6 קדימה' או בכינויה '3:2:1' (שחקן בעמדה מס' 6 ניצב תמיד מאחורי החוסם). גישת המיומנויות וקבוצות המשחקים 1-3 ו6- (עפ"י הגישה האינטגרטיבית) באות לידי ביטוי בעיקר בחלק המכין של השיעור. ההתנסות במשחק המלא (6X6) מלווה בבקרה של בניית התהליכים: מעבר מקבלת מכת פתיחה להתקפה ומעבר מהגנה להתקפה. המורה ידגיש תחילה את המעבר ממשחקים נגד- ללא הנחתה וללא חסימה למשחקים נגד- בשילוב הנחתה, חסימת יחיד וחסמה זוגית. כמו כן יודגש התיאום בין החסימה להגנה. תרגול המיומנויות ושיפורן מבוצעים בחלק המכין של השיעור.

הכותבים:

ד"ר מרק ורטהיים – ראש אקדמיית ורטהיים לשעבר מרצה במכללה לחינוך גופני ולספורט ע"ש זינמן במכון וינגייט
ד"ר ישראל הררי - המכללה לחינוך גופני ולספורט ע"ש זינמן במכון וינגייט

• המודל כולו פורסם בחוברת לימודית